

СТАНОВЛЕННЯ АНТИНАЦИСТСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ В ПРОПАГАНДІ ОУН (Б)

Антинацистська діяльність ОУН (Б) в роки німецької окупації України є сьогодні одним з найбільш дискутованих історичних явищ того періоду, яке ще не тільки не досліджене повністю, але й не усвідомлене у повній мірі широкими колами суспільства. Радянська історіографія висвітлювала виключно пронімецьку спрямованість пропаганди українських націоналістів, залишаючи антинацистський напрямок пропаганди ОУН поза увагою.

З огляду на це вивчення історії ОУН має ґрунтуватися на об'єктивному підході як до з'ясування обставин співпраці її керівництва з гітлерівською Німеччиною, так і до неупередженого висвітлення антинацистської боротьби ОУН та визнання її складовою антифашистського руху Опору [1].

Вагомий внесок у висвітлення пропагандистської діяльності ОУН зробили В. Сергійчук, А. Кентій, Б. Черномаз, В. Деревінський, Ю. Романишин, О. Стасюк та інші [2]. Праці цих авторів характеризуються наявністю широкої документальної бази та нових оцінок, проте антинацистська пропаганда ОУН у цих працях отримала лише часткове відображення.

Основною стратегічною метою ОУН (Б) була боротьба за створення Української Самостійної Соборної держави [3, с. 21]. Досягнення цієї мети було можливим лише за допомогою зовнішньої сили, здатної протистояти комуністично-радянській системі. У постановках Другого Великого збору ОУН (квітень 1941 р.) з цього приводу стверджувалось, що ОУН “вважає союзниками України всі держави, політичні угруповання і сили, зацікавлені в розвалі СРСР та в створенні незалежної ні від кого Української Самостійної Соборної Держави... [4, арк. 31]”.

На той час найбільш прийнятним варіантом виглядала гітлерівська Німеччина. Пронімецька спрямованість політики лідерів ОУН формувалась під впливом поглядів частини німецьких військово-політичних діячів щодо необхідності створення буферної Української держави, активного поширення польською та радянською пропагандою твердження про позитивне ставлення німецького керівництва до українських націоналістів та їх змагань за українську незалежність, проукраїнської культурно-освітньої політики німців у генеральному губернаторстві, прагнення значної частини європейських урядів порозумітися з Гітлером з метою використання Німеччини у своїх інтересах та антикомуністичної позиції нацистів [5].

Отже, напередодні німецько-радянської війни, керівництво ОУН мало певні підстави для співпраці з гітлерівським військово-політичним керівництвом, що відображалось і в пропаганді. Але, в своїх меморандумах до

нацистського керівництва оунівці чітко заявляли, що їхня співпраця може здійснюватися лише за умови визнання Німеччиною суверенності Української держави [6].

Проте, політика і практика гітлерівської окупаційної влади з перших днів війни переконували, що ідея створення Української самостійної держави не входила до планів Третього рейху. Меморандум С. Бандери навіть не було доведено до відома А. Гітлера [7, с. 90].

30 червня 1941 р. група ОУН (Б) на Національних зборах у Львові проголосила Акт відновлення Української державності на що нацисти прореагували вороже. Це стало підставою для заяви оунівців про своє негативне ставлення до німецької політики щодо України. У зв'язку із зміною ситуації зміст оунівської пропаганди стає все більш антинацистським [8, арк. 8–9].

У вересні 1941 р. у Львові відбулася підпільна конференція ОУН (Б). У Інструкції ОУН, яка з'явилася після цієї конференції, Німеччина поряд з СРСР була визнана країною, яка також виступила проти самовизначення української нації [9, арк. 210]. Цю позицію підтверджено і в постанові другої конференції ОУН (Б) (квітень 1942 р.), в якій наголошувалося, що “пропаганда має вестися одночасно проти усіх окупантів України” [10, арк. 3–4]. Антинімецький зміст оунівської пропаганди підтверджують і документи німецьких спецслужб [11, арк. 54, 72–76, 83–86, 119, 121–122].

Таким чином в своїй пропаганді ОУН (Б) повністю змінила своє ставлення до німців, і до жовтня 1942 р. перейшла на антинацистські позиції. Становлення антинацистської позиції в пропагандистській діяльності ОУН було обумовлено антиукраїнською політикою нацистів і ворожим ставленням окупаційної влади до намагань оунівців відновити Українську державність; арештами активістів ОУН; репресіями та масовим знищенням окупаційною владою цивільного населення; територіальним розчленуванням українських земель. Перехід на антинацистські позиції у пропаганді та реальних діях сприяв значному зростанню кількості прихильників ОУН, а в подальшому і УПА, дозволив охопити своїм впливом набагато більшу частину українського населення.

1. Кучер В.І. ОУН–УПА в боротьбі за незалежну Україну. – К.: Бібліотека українця, 1997. – 104 с.; Кульчицький С.В. Львів, 30 червня 1941 року // Київська старовина. – 2000. – №2. – С.32–44.

2. Сергійчук В. ОУН-УПА в роки війни. Нові документи і матеріали. – К.: Дніпро, 1996. – 496 с.; Романишин Ю. Пропагандивна діяльність ОУН–УПА 40–50-х рр. ХХ ст. як факт історії боротьби за незалежність України // Збірник праць науково-дослідного центру періодики. – Львів, 2001. – Вип.9. – С. 222–229; Стасюк О.Й. Видавничо-пропагандистська діяльність ОУН

(1941–1954 pp.): Дис. ... кан. іст. наук: 07.00.01. / Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України. – Львів, 2004. – 185 с.

3. ОУН в світлі постанов Великих Зборів, конференцій та інших документів з боротьби 1929–1955. Зб. документів. – Париж: Видання ЗЧ ОУН, 1955. – 371 с.

4. ЦДАВО України. – Ф. 3833. – Оп. 1. – Спр. 61. – Арк. 1–40.

5. Малюга В.М. Трансформація інформаційно-пропагандистської діяльності ОУН в умовах нацистської окупації України (1941-1942 pp.) Збірник наукових праць з української історії. – Переяслав-Хмельницький, 2006.- № 1. – С. 128-140

6. ЦДАВО України. – Ф. 3833. – Оп. 1. – Спр. 63. – Арк. 8.

7. Косик В. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. Т.1. – Львів: Львівський державний університет ім. І.Франка; Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.Грушевського НАН України, 1997. – 384 с.

8. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 115. – Арк. 8–9

9. ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.2 – Спр.1 – Арк.210.

10. ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.2 – Спр. 89. – Арк. 3–4.

11. ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп.22. – Спр.77. – Арк. 54, 72–76, 83–86, 119, 120–122.